

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

Π.Γ.Π.
2015-2016

Πρόλογος

Το Πρόγραμμα του Πειραματικού Γυμνασίου Πάτρας με θέμα : «Οι Ιταλοί και οι Εβραίοι της Πάτρας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα» δημιουργήθηκε με σκοπό οι συμμετέχοντες μαθητές να αντλήσουν πληροφορίες για την παρουσία Ιταλών και Εβραίων στην πόλη μας στις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Μέσω διάφορων δραστηριοτήτων και βιβλιογραφικής έρευνας στα πλαίσια του προγράμματος, που έγιναν κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς οι μαθητές συνέλεξαν πληροφορίες σχετικές με το θέμα του προγράμματος και τις αξιοποίησαν μέσω κάποιων εργασιών.

Η συγκεκριμένη εργασία επικεντρώνεται στους Ιταλούς εκείνης της περιόδου και αφορά την προέλευση και την παρουσία τους στην πόλη των Πατρών με την δημιουργία ιταλικής παροικίας και των δραστηριοτήτων αυτής. Επίσης εξετάζει την επίδραση της ιταλικής κοινότητας στον κοινωνικό, πολιτιστικό, θρησκευτικό και πολιτικό τομέα.

Τον 19^ο αιώνα συνυπήρχαν στην Πάτρα εκτός από τους Ιταλούς και τους Εβραίους Μαλτέζοι, Άγγλοι και Γερμανοί. Δηλαδή Καθολικοί και Προτεστάντες. Ωστόσο οι παλαιότεροι κάτοικοι της ήταν Βυζαντινοί, Ρωμαίοι, Φράγκοι, Βενετοί και Οθωμανοί και ήδη η παρουσία τους συνιστούσε τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα αυτής της πόλης.

Εκείνη την εποχή, τέλη 19^{ου} και αρχές 20^{ου} αι, η Πάτρα ήταν από τις ελάχιστες ελληνικές πόλεις σε πληθυσμό από ξένους. Προηγείται η Σύρος αλλά η Πάτρα ήταν η μοναδική κοσμοπολίτικη πόλη στη χώρα μας. Η γενική εντύπωση για την Πάτρα ανά το πανελλήνιο παραμένει πάντα η ίδια: είναι μια πολιτεία εμπορική, πόλη εμπόρων. Το έχει γράψει και μάλιστα για τα προ του 1821 χρόνια, ο Γάλλος ακαδημαϊκός Πουκεβίλ που έζησε αρκετά χρόνια στην Πάτρα ως γενικός πρόξενος της χώρας του: «να ζει κανείς ευγενικά, είναι στους Πατρινούς να ζει από το εμπόριο».

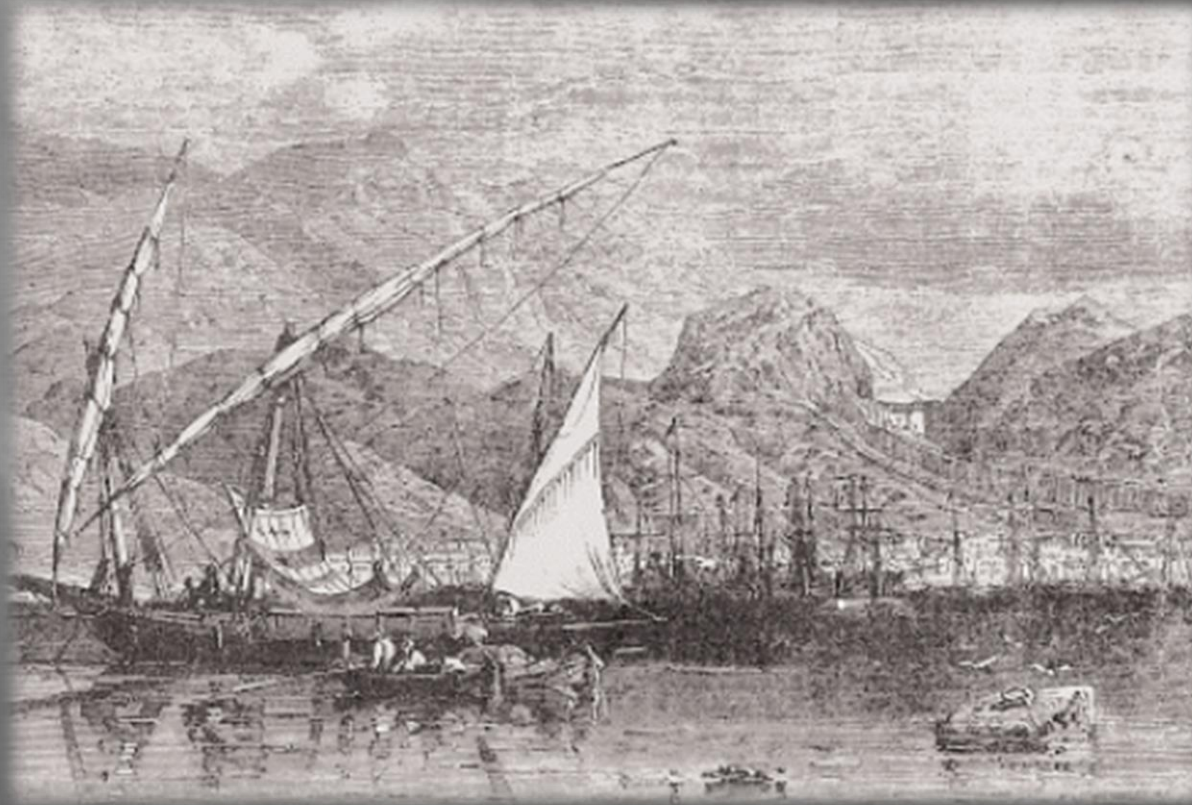
Η δημιουργία της Ιταλικής παροικίας στη Πάτρα

Οι πρώτοι Ιταλοί εμφανίστηκαν στην Πάτρα μετά την επανάσταση του 1848 για την ιταλική ενοποίηση είτε από τα Ιόνια νησιά, είτε από την Απουλία της Ιταλίας. Ωστόσο η διαμονή τους στην Πάτρα ήταν προσωρινή. Επρόκειτο για ομάδες στρατιωτών από τη φρουρά της Ανκόνας και την φρουρά της Ρώμης. Ακολούθησαν με πλοιάρια και καΐκια από το Μπάρι και την Μολφέτα. Σύμφωνα με την εφημερίδα Tribuna της Ρώμης, η ιταλική παροικία στην Πάτρα τα τέλη του 1906, αριθμούσε 8.000 κατοίκους με δύο ιταλικές σχολές όπου φοιτούσαν 500 μαθητές.

Η άφιξη Μαλτέζων στην Πάτρα

Οι Μαλτέζοι ήρθαν στην Πάτρα ως οικονομικοί μετανάστες την περίοδο 1850-1860 τμηματικά μάλλον από τα Ιόνια νησιά, κυρίως όμως από την Κέρκυρα που ήταν αγγλική αποικία, όπου διέμεναν και εργάζονταν ως οικοδόμοι .

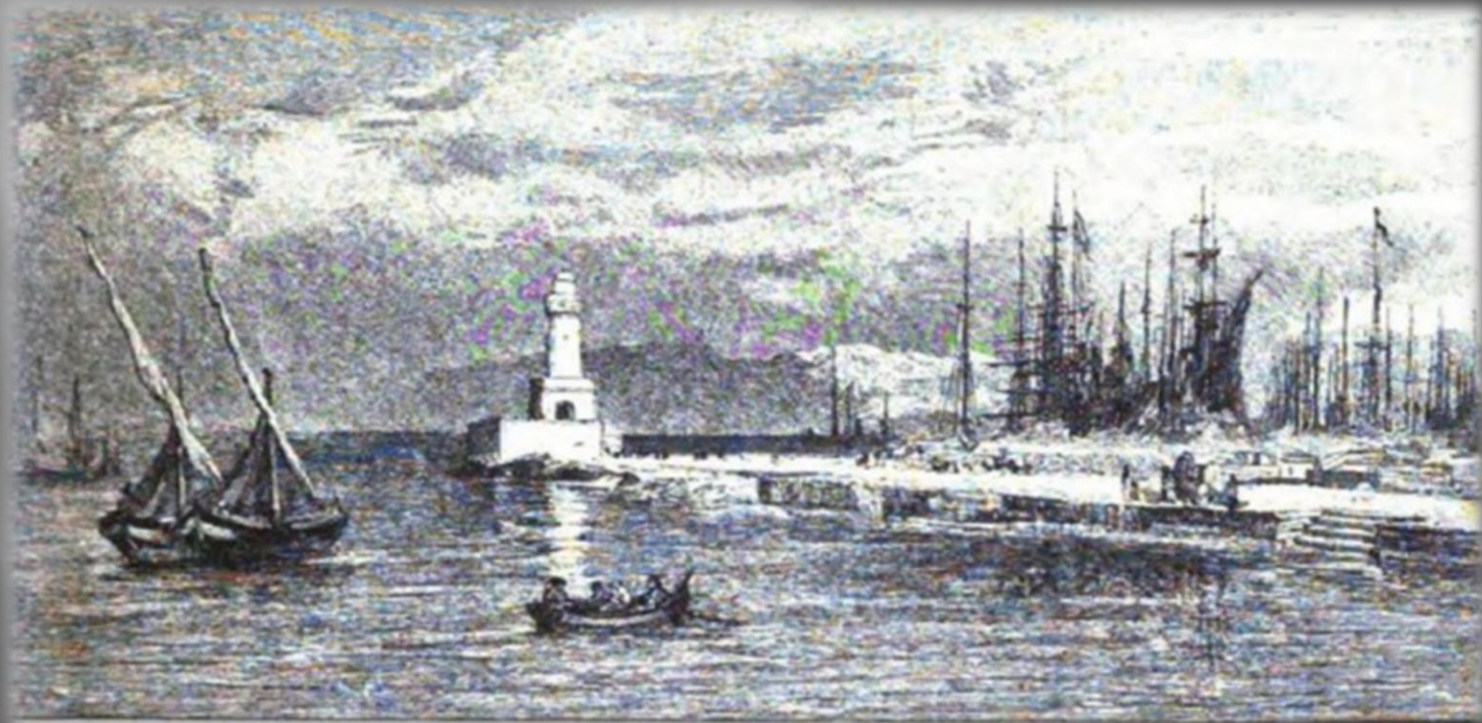

Η απόφαση των Ιταλών να εγκατασταθούν στην Πάτρα υπαγορεύθηκε απ' τους εξής λόγους:

Η Πάτρα ήταν η κοντινότερη σ' αυτούς πόλη, άρα τη γνώριζαν μέσω των οικονομικών τους δραστηριοτήτων.

Στην Πάτρα υπήρχε μεγάλη ζήτηση αλλά μικρή προσφορά, καθώς η Πάτρα και γενικότερα η Ελλάδα έβγαινε από μια πολύ δύσκολη περίοδο, αυτή της Τουρκοκρατίας. Αυτό τους έκανε να την προτιμήσουν από άλλα λιμάνια, όπως η Τουλούζη, όπου ο ανταγωνισμός θα ήταν σαφώς μεγαλύτερος.

Η Πάτρα ήταν ένα απ' τα μεγαλύτερα και πιο ανεπτυγμένα λιμάνια της Μεσογείου, λόγω του εμπορίου σταφίδας

Επαγγελματικές δραστηριότητες

Οι Μαλτέζοι στην Πάτρα εργάζονταν κυρίως ως ναυτικοί ενώ οι Ιταλοί ως ψαράδες στη σημερινή «Αγορά Αργύρη» και στην περιοχή του Αγίου Διονυσίου (20^{ος} αι.), όπου είχαν μάλιστα τις κατοικίες τους. Γιαυτό το λόγο αυτή η περιοχή του Αγίου Διονυσίου ήταν γνωστή ως «Ιταλικά». Όμως με την πάροδο του χρόνου οι περισσότεροι ασχολήθηκαν με το εμπόριο ενώ κάποιοι ήταν εργάτες. Επίσης αρκετοί Μαλτέζοι ήρθαν στην Πάτρα προκειμένου να εργαστούν στην Αχάια Κλάους ως τεχνίτες-οικοδόμοι των κτιριακών εγκαταστάσεων της οινοποιίας.

1. Αλιευτικό σκάφος

Μία προσφορά για την ανάπτυξη της Πάτρας ήταν η δημιουργία της αυτοκινητοβιομηχανίας «Τζαμαρίας Μπουχάγιερ».

2. Αυτοκίνητο από την αυτοκινητοβιομηχανία «Τζαμαρίας Μπουχάγιερ»

3. Διαφήμιση της αυτοκινητοβιομηχανίας «Τζαμαρίας Μπουχάγιερ»

Ἡλεκτροκίνητον Ἐργοστάσιον
Καροσερῶν Αὐτοκινήτων
ΤΖΑΜΑΡΙΑ ΜΠΟΥΧΑΓΙΕΡ
40 Τοκμαδεῦ 40.—ΠΑΤΡΑΙ.

Κατασκευάζονται καροσερῶν αὐτοκινήτων πολυτελείας, συγκοινωνίας, ἡμιφορηγῶν καὶ φορηγῶν παντὸς τύπου, καὶ ἐπισκευάζονται τοιαῦτα ὁμοίως παντὸς τύπου.

Στερεότης, πολυτέλεια καὶ ἐργασία καλλιτεχνικὴ ἐράμυλλος τῶν Εὐρωπαϊκῶν

Ἡ κίνητη ρεζομάμα τῶν ἐργοστασίων μας βεβαίως περὶ τούτων

Ἐπιτεύχονται ἐκτελέσεις παραγγελιῶν καὶ ὑπὸ τοῦς μᾶλλον συμφέροντας ὅρους

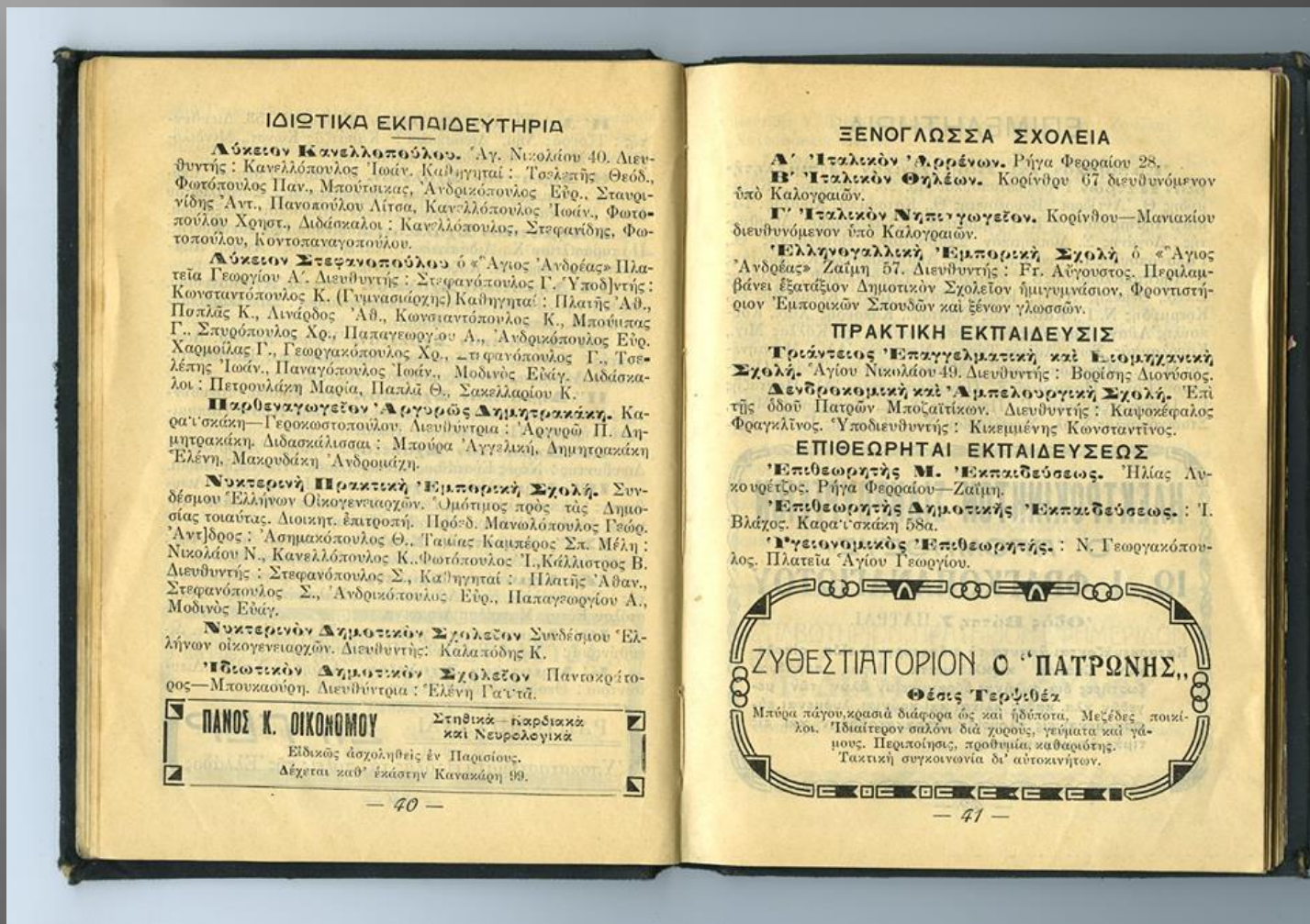
Εκπαίδευση

Από την πρώτη στιγμή που εγκαταστάθηκαν στην Πάτρα, οι Ιταλοί μερίμνησαν για την εκπαίδευση των παιδιών τους. Για το λόγο αυτό ίδρυσαν ιταλικά σχολεία αρρένων στην οδό Σατωβριάνδου και θηλέων εκεί όπου βρίσκεται σήμερα το παράρτημα του Παν/μίου. Το θηλέων και το νηπιαγωγείο διοικούνταν από Καλόγριες. Επίσης υπήρχε ελληνογαλλική σχολή στη θέση όπου βρίσκεται σήμερα το Κεντρικό Ταχυδρομείο της πόλης.

4. Σχολική τάξη εκείνη την περίοδο

Στα σχολεία αυτά δίδασκαν εκπρόσωποι μοναχικών ταγμάτων. Συγκεκριμένα Ιησουίτες που ήταν αξιόλογοι μαθηματικοί καθώς και μοναχοί Φρερς. Στην ελληνογαλλική σχολή παρακολουθούσαν εκτός από τους Ιταλούς και τους Μαλτέζους, και Έλληνες όπου διδάσκονταν μεταξύ των άλλων γαλλικά και ιταλικά.

ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

Λύκειον Κανελλοπούλου. Αγ. Νικολάου 40. Διευθυντής: Κανελλόπουλος Ιωάν. Καθηγηταί: Τσελέπης Θεόδ., Φωτόπουλος Παν., Μπουτίνας, Ανδρικόπουλος Εδρ., Σταυρινίδης Αντ., Παναγιώτου Λίτσα, Κανελλόπουλος Ιωάν., Φωτοπούλου Χρηστ., Διδάσκαλοι: Κανελλόπουλος, Στεφανίδης, Φωτοπούλου, Κοττοπαγαγοπούλου.

Λύκειον Στεφανοπούλου ο «Άγιος Ανδρέας» Πλατεία Γεωργίου Α'. Διευθυντής: Στεφανόπουλος Γ. Υποδ/τής: Κωνσταντόπουλος Κ. (Γυμνασιάζης) Καθηγηταί: Πλατής Αθ., Παπιάς Κ., Λινάρδος Αθ., Κωνσταντόπουλος Κ., Μπουτίνας Γ., Σπυρόπουλος Χρ., Παπαγεωργίου Α., Ανδρικόπουλος Εδρ., Χαρμούλας Γ., Γεωργακόπουλος Χρ., Στεφανόπουλος Γ., Τσελέπης Ιωάν., Παναγιώπουλος Ιωάν., Μοδινός Εδύγ. Διδάσκαλοι: Πετρουλάκη Μαρία, Παπιά Θ., Σακελλαρίου Κ.

Παρθενωγενέον Αρσενώς Δημητρακιάκη. Καραϊσκάκη—Γεροκωστοπούλου. Διευθύντρια: Αργυρώ Π. Δημητρακιάκη. Διδασκάλισσαι: Μπουρα Άγγελική, Δημητρακιάκη Έλενη, Μακρυδάκη Ανδρομάχη.

Νυκτερινή Πρακτική Έμπορική Σχολή. Συνδέσμου Έλλήνων Οικογενειασχών. Ομότιμος πρός τας Δημοσίας τοιαύτας. Διοικητ. επιτροπή. Πρόεδ. Μανωλόπουλος Γεώργ. Αντ/δρος: Ασημακόπουλος Θ., Ταμίας Καμπέρος Σπ. Μέλη: Νικολάου Ν., Κανελλόπουλος Κ., Φωτόπουλος Γ., Κάλλιτρος Β. Διευθυντής: Στεφανόπουλος Σ., Καθηγηταί: Πλατής Αθαν., Στεφανόπουλος Σ., Ανδρικόπουλος Εδρ., Παπαγεωργίου Α., Μοδινός Εδύγ.

Νυκτερινόν Δημοτικόν Σχολείον Συνδέσμου Έλλήνων οικογενειασχών. Διευθυντής: Καλακόδης Κ.

Ίδιωτικόν Δημοτικόν Σχολείον Παντοκράτορος—Μπουζαούρη. Διευθύντρια: Έλενη Γαυτά.

ΠΑΝΟΣ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Στθδικά—Καρδιακά και Νευρολογικά
Ειδικώς ασχοληθείς έν Παρσιούς.
Δέχεται καθ' εκάστην Κανακάκη 99.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Α' Ιταλικόν Αρσενίων. Ρήγα Φεραίου 28.

Β' Ιταλικόν Θηλέον. Κορίνθου 67 διευθυνόμενον υπό Καλογοραίων.

Γ' Ιταλικόν Νηπιγωγενον. Κορίνθου—Μανιακίου διευθυνόμενον υπό Καλογοραίων.

Έλληνογαλλική Έμπορική Σχολή ο «Άγιος Ανδρέας» Ζαΐμη 57. Διευθυντής: Fr. Αϊγούσιος. Περιλαμβάνει ξεατάξιον Δημοτικόν Σχολείον ημιγυμνάσιον, Φροντιστήριον Έμπορικόν Σπουδών και ξένων γλωσσών.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Τριάντεσις Έπαγγελματική και Έιιομηχανική Σχολή. Άγιου Νικολάου 49. Διευθυντής: Βορίσης Λιονούσιος.

Δενδροκομική και Αμπελοοργική Σχολή. Επί της οδού Πατρών Μπουζαΐτικον. Διευθυντής: Καροκέφαλος Φραγκλίνος. Υποδιευθυντής: Κιζεμιμένος Κωνσταντίνος.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Έπιθεωρητής Μ. Έκπαιδευσεως. Ηλίας Ανκουρέτζος. Ρήγα Φεραίου—Ζαΐμη.

Έπιθεωρητής Δημοτικής Έκπαιδευσεως. Γ. Βλάζος. Καραϊσκάκη 58α.

Γ' γενονομικός Έπιθεωρητής. Ν. Γεωργακόπουλος. Πλατεία Άγιου Γεωργίου.

1797111 7 27083 2350

ΖΥΘΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ Ο 'ΠΑΤΡΩΝΗΣ,,

Θέσις Τερψιθέα

Μπύρα πάγου, κρασιά διάφορα και ήδύποτα. Μεζέδες ποιη-
λοι. Ίδιαιτερον σαλόνι διά χορούς, γένιατα και γά-
μους. Περιποιήσις, προημια καθαρώντης.
Τακτική συγκοινωνία δι' αέτοινήτην.

5. Σχολική φωτογραφία από σχολείο αρρένων

6. Σχολική φωτογραφία από σχολείο θηλέων

Συνεισφορά στην πνευματική και καλλιτεχνική ζωή της πόλης

Ασχολήθηκαν με τη μουσική γεγονός που αποδεικνύεται από το ότι είχαν δημιουργήσει μπαντίνες (μικρές μπάντες). Στα σχολεία τους εξάλλου διδάσκονταν μουσική και είχαν χορωδίες.

7. Σχολική χορωδία

Θρησκεία

Οι Ιταλοί ήταν καθολικοί χριστιανοί αλλά και ορθόδοξοι δεδομένου ότι τελούνταν γάμοι μεταξύ καθολικών και ορθόδοξων. Σήμερα κάποιοι απόγονοι είναι μέλη της καθολικής εκκλησίας.

Σχέσεις με τους Έλληνες της πόλης και Β Παγκόσμιος πόλεμος

Οι σχέσεις με τους Πατρινούς μπορούν να χαρακτηριστούν ως ουδέτερες. Υπήρχαν πάρα πολλές φορές που οι Ιταλοί συνεργάζονταν με τους Έλληνες, αλλά πάντα υπήρχε μια καχυποψία από τη μεριά των δεύτερων, καθώς βαθιά μέσα τους δε σταμάτησαν να τους βλέπουν ως ξένους. Απότοκο της αντίληψης αυτής ήταν και η απέλαση των Ιταλών της Πάτρας που διατηρούσαν και την Ιταλική υπηκοότητα κατά την έναρξη του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου στην Ελλάδα επειδή κατηγορήθηκαν ως 'προδότες' και συνεργάτες των Ιταλών του Μουσολίνι. Οι συνέπειες ήταν τραγικές, καθώς η συντριπτική τους πλειοψηφία δεν κατάφερε ποτέ να επιστρέψει στην Πάτρα, κάτι που τραυμάτισε την πολυπολιτισμική μορφή της πόλης. Από την άλλη πλευρά, σήμερα, ζουν απόγονοι των Ιταλών και των Μαλτέζων που έχουν ελληνικοποιήσει τα επώνυμα τους (π.χ. Σινιγάλιας ← Sinigaglia, Μολφέτας ← Molfetta, Στόλλας ← Stola, Γρίμας ← Grima κ.α).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ▣ Χρ. Μούλιας (2007): *«Ιταλοί πρόσφυγες στην Πάτρα (1849)»* στο Ιστορικά Σημειώματα, Ι. Περί τεχνών
- ▣ Οδηγός των Πατρών, 1930, α έκδοσις, Κ. Αλμπανοπούλου: αρχεϊον Κ. Φαρμακίδη, εκδ. Φιλιππότη
- ▣ Κ. Τριανταφύλλου(1999): *«Η ταυτότητα της πόλης»* στο Επτά ημέρες , εφημ. Καθημερινή
- ▣ Χρ. Μούλιας κ Κων. Πανίτσας(1999): *«Η Πατρινή κοινωνία»* στο Επτά ημέρες , εφημ. Καθημερινή.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

- ▣ Patras old photos- Πάτρα, φωτογραφίες από τα περασμένα χρόνια (πηγή: διαδικτυακή ομάδα στο facebook)

ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- ▣ Συνεντεύξεις από τους:
  1. Σινιγάλια Παύλο , σχολικό σύμβουλο φυσικών επιστημών
  2. Μπουχάγιερ Βικεντία, απόγονο οικογένειας Μαλτέζων
  3. Γρίμα Αντώνιο, απόγονο οικογένειας Μαλτέζων και μέλος της καθολικής εκκλησίας.

Ευχαριστούμε που μας παρακολούθησατε

Συμμετέχοντες μαθητές:
Διονύσης Σωτηρόπουλος
Χρίστος –Αχιλλεύς Φάλαρης
Μαρία- Ελένη Αλεξοπούλου

Επιβλέποντες καθηγητές:
Βασιλική Κίζιλη
Ευάγγελος Πριγκιπάκης
Νικόλαος Καμπύλης